

6. Модзалевський В. Основні риси українського мистецтва.- Чернівці, 1918.- С. 17.
7. Навчально-дослідницька діяльність як засіб розвитку творчих здібностей майбутніх учителів // Освітнянин. - 1998. - №2. - С. 41 - 42.
8. Навчально-дослідницька діяльність як засіб духовно-творчого розвитку молоді // Педагогічні науки: Зб.наук.праць. - Вип.2. - Херсон: Освіта, 1998. - С. 89 - 92.
9. Отич О. М. Екологічна естетика в контексті аксіологічного та міждисциплінарного підходів в освіті / О.М. Отич. // IX Міжнародні педагогічно-мистецькі читання пам'яті професора О.П. Рудницької. – Вип. 3 (7). – Чернівці. Зелена Буковина. – 2011. – С. 40.
10. П'ятницька-Позднякова І. С. Організація навчально-дослідницької діяльності студентів у вищій школі. Дисерт. на здобут. наук. ступ. кандид. пед. наук за спец. 13.00.01 – теор. та істор. пед. Південноукраїнський державний педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського. – Одеса.–1998.
11. Удріс І.М. Вивчення вітчизняного етнодизайну українськими мистецтвознавцями початку ХХ ст. / І.М. Удріс. – Криворіг. –2000. – 35 с.

УДК 378.016. 6.001. 85:78

Козій О.М.

ФОРМУВАННЯ ОБРАЗНО-ІНТОНАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-МУЗИКАНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ КОЛЕДЖІВ У РАКУРСІ СТАНОВЛЕННЯ ЇХ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

В статье рассматриваются различные виды художественного мышления с позиции становления творческой личности студентов-музыкантов педагогических колледжей. Обосновываются возможности формирования образных интонационных навыков и умений в процессе изучения дирижерско-хоровых дисциплин

Ключевые слова: *студенты-музыканты, творческая личность, образно-интонационное мышление, дирижерско-хоровые дисциплины.*

The article discusses the various types of artistic thinking from the perspective of becoming a creative personality music students of teacher training colleges. The possibility of forming shaped intonation skills in the study of conducting and choral disciplines

Keywords: *students, musicians, creative personality, figurative thinking intonation, conducting and choral discipline.*

Сучасний етап підготовки студентів-музикантів педагогічних коледжів виділяється своєрідністю і складністю в системі вищої педагогічної освіти. Це пояснюється тим, що це **молодь підліткового та юнацького віку (14-16 років)**, яка вступила до навчальних закладів і має достатньо розрізнений рівень базової освіти (від відсутності будь-якої початкової музичної освіти до школи мистецтв, музичної студії, музичного гуртка).

Труднощі опанування потужного фахового комплексу, який повинен відповідати європейським вимогам, пов'язані з психофізичними особливостями розвитку особистості підліткового та юнацького віку (загальновідома класифікація 12-18 років), оскільки в цей період у її організмі відбуваються значні анатомо-фізіологічні й нервово-психічні зміни, які впливають на всю життєдіяльність. Організм дитини перетворюється на дорослого, внаслідок чого в голосовому апараті відбуваються дуже складні процеси – мутація (від лат. mutation – зміна) – зміна голосу в період статевого дозрівання. Динаміка протікання мутаційного періоду залежить від багатьох причин (загального фізичного розвитку організму, фізіологічних особливостей психонервової та ендокринної системи, кліматичних умов тощо.). Зміна голосу пов'язана зі швидким ростом гортані паралельно з активним ростом всього організму. Сама суть мутації полягає в тому, що м'язи гортані розвиваються нерівномірно, порушується пропорційність зросту між загальним зростанням підлітка і голосовими зв'язками, тому у хлопчиків зривається голос, а у дівчаток змінюється тембр,

сила і характер голосу (Є. Малініна, Д. Локшина, М. Грачова, Н. Орлова, А. Єгоров, П. Естрова, О. Роденкова та ін.).

Знаючи специфічні особливості формування голосу, головним завданням викладачів стає не зашкодити, а навпаки зберегти і максимально розвинути голос студента. Враховуючи збіднену музично-теоретичну базу знань, у більшості студентів педагогічного коледжу та недосконалий розвиток їх практичних музично-діяльнісних навичок, зокрема диригентсько-хорових, крім проблеми розвитку співочого голосу існує проблема музичного сприймання і образного-інтонаційного мислення як показника адекватного розуміння всіх засобів музичної виразності музичної мови.

Важливість розгляду в нашому дослідженні музичного сприймання і образного-інтонаційного мислення полягає в тому, що, по-перше, музична інформація сприймається органами слуху і виступає джерелом акустичної інформації про художньо-образний зміст музики. У процесі музичного мислення відбувається формування емоційно-слухових образів зовнішнього світу, які спираються на зорові образи і зорову пам'ять людини. По-друге, процес оволодіння кожним видом музичної діяльності (слуханням музики, співом, грою на інструментах, диригуванням тощо) має певні стадії. Саме із "слухання-сприймання" (Н. Ветлугина), як психофізичного процесу і виду музично-слухової діяльності, розпочинається безпосередня взаємодія слухача з конкретним видом музичної діяльності. Універсальність "слухання-сприймання" полягає в тому, що воно є провідним у музичному розвитку кожного індивіда і об'єднує всі види музичної діяльності. Адже розучуючи вокально-хоровий або інструментальний твір, необхідно спочатку прослухати музичний матеріал, продемонстрований вчителем – тобто його почути, свідомо сприйняти, включаючи образно-інтонаційне мислення, а тільки потім вивчати (Л. Куненко) [с.130].

У психофізіологічній літературі сприймання розглядається як форма цілісного відображення в свідомості людини навколишньої дійсності (її об'єктів, явищ), завдяки безпосередньому впливу системи взаємодіючих подразників різних аналізаторів (зорових, слухових, дотикових, моторних, нюхових і т.п.). Цілісність сприймання отриманої інформації здійснюється за психологічними закономірностями взаємодії умовно-рефлекторної діяльності внутрішніх аналізаторних та міжаналізаторних зв'язків нервової системи, що є фізіологічною основою процесу сприймання і водночас розглядається і як складний процес перцептивної діяльності її мозкових відділів, а також результат взаємодії складної аналітико-синтетичної діяльності різних аналізаторних систем (І. Павлов, І. Сеченов, П. Анохін, Н. Берштейн та ін.).

Розглядаючи поняття «образно-інтонаційне мислення» слід спочатку визначити сутність розуміння поняття «музичне мислення». Досліджуючи проблему музичного мислення, І. Гринчук і О. Бурська посилаються на роботи А. Сохора (1980 р, в яких зазначається, що даний феномен вимагає комплексного підходу: "Воно повинно вивчатись одночасно с трьох точок зору: як знаходження загальних закономірностей будь-якого людського мислення, як один з видів художнього мислення і як прояв специфічних властивостей музичного мислення". Музичне мислення розглядається також як процес творення складних інтонаційних поєднань, «що виражають певну думку в специфічно-інтонаційній формі» (І. Гринчук, О. Бурська, М. Папуш та ін.). "Сутність музичного мислення, як різновиду художньо-образного, полягає в пізнанні та перетворенні об'єктивної дійсності через комплекс властивих цьому виду мистецтва специфічних виразних засобів, утворенні, передаванні та сприйнятті музичних звуко-інтонаційних образів. Воно пронизує всю музичну творчість, специфічно проявляючись у її різновидах: композиторській, виконавській, слухачькій". [с. 51].

Багатогранність сутності поняття «музичне мислення» досі не знайшло однозначного визначення. Тому, погоджуючись з думкою А. Сохора, для більш цілісного його розуміння необхідно звернутися спершу до узагальненого й опосередкованого тлумачення поняття *мислення* з точки зору психології (Л. Виготський, С. Рубінштейн, О. Леонтьєв, П. Гальперін, Г. Костюк), хоча воно є предметом розгляду таких наук як філософія, логіка, фізіологія та кібернетика. "Мислення, зазначається у підручнику з психології, є процесом опосередкованого й узагальненого відображення людиною предметів і явищ об'єктивної

дійсності в їхніх істотних властивостях, зв'язках та відношеннях. Мислення є одним із провідних пізнавальних процесів, його вважають найвищим ступенем пізнання“ [5, с. 270].

Суттєвою особливістю мисленневих процесів аналітико-синтетичної діяльності різних аналізаторних систем людини є той факт, що всі знання про оточуючий світ не можуть сприйматися на чуттєвому рівні, а є лише додатковим джерелом емоційних характеристик про об'єкти і явища довкілля.

Ми також аналізували роботи, пов'язані з розвитком *творчого мислення* – як важливої складової інтонаційно-образного сприймання, формування художньо-образної уяви, фантазії та його відповідного відтворення згідно композиторському задуму (А. Брушлинський, Л. Виготський, О. Лук, О. Мелік-Пашаєв, А. Муха, В. Роменець та ін.). У цьому контексті також розглядалися сучасні наукові дослідження вітчизняних авторів, пов'язані з музичною освітою студентів педагогічних коледжів: методичні засади організації практики з музики (Т. Горобець), театральна діяльність (Г. Кондратенко) та ін.

Їх аналіз дозволив зробити висновок, що музичне мислення відноситься до художнього типу мислення, в якому віддзеркалення дійсності відбувається через творчу трансформацію комплексу музикознавчих знань, відчуття стилів і жанрів, засобів музичної виразності, відтворення художнього образу; воно є “мисленням-переживанням вищого порядку“ (О. Лосев), основу якого складають особливі художні емоції.

Аналіз музикознавчої літератури, яка безпосередньо стосується проблеми музичної інтонації – ключового поняття процесу інтонування і безпосередньо пов'язана з образно-інтонаційним мисленням, представлений в наукових працях видатних теоретиків: Б. Асаф'єва, Б. Яворського, В. Медушевського, Ю. Тюліна, В. Назайкінського, Л. Мазеля, С. Незванова, М. Переверзева, та ін.. У музикознавчій літературі також багато праць присвячено «неповторно-індивідуальній виразності *виконавської інтонації*» всесвітньо відомих артистів: Н. Паганіні, Ф. Шопена, Ф. Листа, С. Рахманінова, А. Рубінштейна, Ф. Шаляпіна, С. Крушельницької та ін.» [Теор с. 24].

Враховуючи важливість розвитку образно-інтонаційних навичок у творчому становленні студентів-музикантів педагогічних коледжів, нами аналізувалися роботи, присвячені інтонації та інтонуванню майбутніх учителів музики в процесі фахової підготовки. У сучасній музичній педагогіці розглядаються різні аспекти інтонації та інтонування, зокрема: проблема музично-інтонаційного мислення (О. Спілотті) та музично-образного мислення (О. Полатайко); формування художньо-образної пам'яті майбутніх учителів музики в процесі фортепіанної підготовки (Інь Юань); інтонаційно-драматургічна основа творів музичного мистецтва (Б. Асаф'єв, В. Бобровський, І. Котляревський, В. Медушевський, А. Пляцковський, С. Раппопорт, Ю. Чекан та ін.); проблема виховання вокально-інтонаційної культури молодших школярів у процесі роботи над музичним образом (О. Чурикова-Кушнір); формування інтонаційно-образного мислення молодших школярів у процесі вокально-хорового навчання в школах КНР і України (Мен Фаньцюань) та ін..

Одним із перспективних напрямків у практиці вивчення диригентсько-хорових дисциплін взагалі і ефективному формуванні образно-інтонаційних навичок зокрема студентів-музикантів педагогічних коледжів, є *інтеграційно-творчий підхід*, який ми розглядаємо як змістове і функціональне поєднання двох понять *інтеграція* і *творчість*. Цей підхід спрямований на цілісне і різнобічне розуміння своєрідності художніх образів; він надає нових емоційних та інших відтінків у їх інтегрованому поєднанні, стимулює знаходження певної спільності, розвиток творчих здібностей та творчу активність, сприяє становленню творчої особистості, формує художньо-образне мислення, забезпечуючи сприймання оточуючого світу через призму поєднання різних видів мистецтва та загально визначених світових художньо-культурних цінностей.

Використання інтеграційно-творчого підходу щодо формування образно-інтонаційних навичок студентів педагогічних коледжів у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін пов'язано з показом (демонстрацією) вокально-хорового твору на заняттях з диригування, хорового класу і передбачає не тільки мануально-графічне його представлення, а й проникливо-естетичне, вокально-емоційне, що в узагальненому вигляді відноситься до художнього трактування і відтворення музичного твору. Тому дуже важливо сформувати в

студента-музиканта психологічну установку на інтеграційно-творче, художньо-комплексне використання знань, навичок, умінь у процесі виконання музичного твору, оскільки чисте інтонування і емоційно-образне виконання створюють ансамбль засобів музичної виразності, допомагають виконавцям краще зрозуміти і відтворити його зміст, а оточуючим цілісно сприймати твір музичного мистецтва.

Художній образ музики розкривається під час безпосереднього контакту з твором та засвоєння лунаючої інтонації через особливу музичну діяльність – “інтонування” та творче розкриття художньо-образного змісту твору.

Під інтонуванням, в аспекті формування і розвитку образно-інтонаційних навичок студентів педагогічних коледжів у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін, ми розуміємо не тільки точність відтворення висоти певного тону музичного матеріалу, але й емоційно-художню передачу змісту та характеру музики, мелодії в цілому. Процес інтонування проходить як творчий акт, в якому яскраво виражається творча індивідуальність, креативні здібності виконавця і розкривається багатогранна особистість інтонуючого співака-диригента, його психоемоційний стан і психологічні якості.

Узагальнення цих положень дозволяє зробити висновок, що застосування інтеграційно-творчого підходу в музично-педагогічній практиці студентів коледжів у процесі вивчення диригентсько-хорових дисциплін допомагає ефективніше синтезувати вокально-технічні навички у відповідності з образно-інтонаційними особливостями музичних творів, значно розширюючи творчі можливості студента-музиканта. Таким чином можна зазначити, що створення творчої атмосфери і комфортного, продуктивного навчального середовища, використання евристичних методів у формуванні образно-інтонаційних навичок, сприятиме розвитку креативних здібностей студентів, допоможе відшукати нові грані в ракурсі становлення творчої особистості майбутнього вчителя музики.

Література

1. Гринчук І. Проблема музичного мислення: теорія і методика розвитку. Діалектика музичного логосу та ейдосу: Навчально-методичний посібник / І. Гринчук, О. Бурська – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 224 с.
2. Куненко Л.О. Проблема адекватного сприймання музичної інформації молодшими школярами із зоровою недостатністю / Л.О. Куненко // Наука і сучасність: зб. наук. праць НПУ імені М.П. Драгоманова. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006. – Том. 56. – С. 81-93.
3. Медушевський В.В. Двойственность музыкальной формы и восприятия музыки // Восприятие музыки. – М., 1980. – С. 178-194.
4. Медушевський В.В. Человек в зеркале интонационной формы // Советская музыка. – 1980. – №9. – С. 39-48.
5. Мислення та інтелект // Психологія : підручник / Ю.Л. Трофімов, В.В. Рибалка, П.А. Гончарук [за ред. Ю.Л. Трофімова]. – 4-те вид., стереотип. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.
6. Очертовская Н.Л. Содержание и форма в музыке / Н.Л. Очертовская. – Л.: Музыка, 1985. – 112 с.
7. Побережна Г.І. Інтонаційна природа музики // Загальна теорія музики підручник / Побережна Галина Іонівна, Щериця Тамара Володимирівна. – К.: Вища школа, 2004. – 303 с.
8. Сисоева С. Технології педагогічної творчості вчителів-новаторів // Основи педагогічної творчості : [підручник] / Світлана Олександрівна Сисоева. – К. : Міленіум, 2006. – С. 231-261.
9. Спіліоті О.В. До проблеми розвитку музично-інтонаційного мислення майбутнього вчителя музики / О.В. Спіліоті // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: збірник VI педагогічних читань пам'яті професора О.П. Рудницької. – Чернівці: Зелена Буковина, 2010. – С. 328-330.